

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЛОГІСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті представлено дослідження сучасних тенденцій та перспектив розвитку ринку логістичних послуг в Україні, чинників, які стримують розвиток логістичного ринку в нашій державі, а також проаналізовано позиції України у глобальному рейтингу ефективності логістики та зроблено висновки про пріоритетні напрямки її покращення.

Ключові слова: індекс ефективності логістики (LPI), логістичний аутсорсинг, Lean-логістика, логістичний провайдер.

BELOVSKY S. E.
Khmelnitsky National University

CONDITION AND PROSPECTS OF THE LOGISTICS SERVICES MARKET DEVELOPMENT IN UKRAINE

The aim of the research is to explore the current state of logistics services market of Ukraine and the prospects and main directions of its development, make recommendations for improving Ukrainian logistics market. The paper presents main tendencies of modern Ukrainian logistics market development, problems that hinder its growth and its development prospects. The article also contains a study of the dynamics of Ukraine's position in the global World Bank's ranking of Logistics Performance. According to the study it was discovered strengths and weaknesses of the Ukrainian market of logistic services and directions to improve the efficiency of logistics in Ukraine. The paper contains forecasts of experts concerning the development of the logistics market in Ukraine. The conclusions regarding slower development of the logistics services in Ukraine compared with world markets, priority of ensuring the transparency of customs services, improving the quality of infrastructure related to trade and transports, improving international shipments to increase the efficiency of the logistics market in Ukraine are made.

Keywords: Logistics Performance Index (LPI), logistics outsourcing, Lean-Logistics, logistics provider.

Вступ

Із розвитком ринку в Україні та посиленням конкуренції починає зростати попит на кваліфіковані логістичні послуги, що стимулює розвиток ринку логістики. Геостратегічне положення нашої держави та активний розвиток електронної комерції як активного споживача логістичних послуг на тлі глобалізації світового ринку і зростання обсягів транзитних перевезень свідчить про великий потенціал України у даній сфері, про доцільність розвитку логістичного ринку як однієї із пріоритетних галузей народного господарства. Український логістичний ринок поступово розвивається, однак темпи його розвитку значно менші, порівняно із розвитком світового ринку логістики, саме тому дослідження сучасного стану та перспектив розвитку ринку логістичних послуг України є надзвичайно актуальним.

Тенденції розвитку логістичного ринку досліджуються в багатьох наукових доробках. У своїх роботах вчені: Кіндій М.В. [1], Глушенко Т.М. [2], Кальченко А.Г. [5], Довженко О.О. [6], Латунова Д.А. [7] та інші, – досить ґрунтовно досліджують проблеми та сучасні тенденції, особливості та перспективи розвитку ринку логістичних послуг в Україні, однак питання пріоритетних напрямів підвищення ефективності ринку логістичних послуг досі залишається актуальним.

Метою роботи є дослідження сучасного стану ринку логістичних послуг України, а також перспектив та основних напрямів його подальшого розвитку, вироблення рекомендацій щодо покращення ефективності українського ринку логістики.

Результати дослідження

Логістика в Україні – сфера нерозвинена і на ринку недостатня кількість професійних логістичних операторів, що б надавали логістичні послуги в будь-якому регіоні країни з гарантованим високим рівнем сервісу, а також недостатня кількість професійних розподільних центрів та логістичних центрів з різними температурними режимами. Український ринок продовжує вимагати додаткової оптимізації витрат на логістику, побудови ефективніших систем забезпечення магазинів потрібним асортиментом [1].

З точки зору світового досвіду та сучасних тенденцій розвитку глобального ринку логістичних послуг Україна знаходиться на етапі формування та консолідації галузі, значно поступаючись західним країнам, як з якості, так і за комплексністю послуг, які надаються національними транспортно-логістичними компаніями. На сьогодні Україна за рівнем розвитку логістики значно відстає від східноєвропейських країн. Сфера логістики фінансує близько 15% надходжень до бюджету від виробничої сфери, займаючи на ринку послуг близько 40% ринку [2].

Згідно з висновками 15-ї Всеукраїнської практичної конференції «Прорив в логістиці: досягнення максимальної гнучкості, швидкості, надійності в ланцюгу поставок і скорочення витрат», організованої В2В Медіа-Групою "TradeMasterGroup" 27 травня 2016 року, для сучасної вітчизняної логістики характерні наступні тенденції [3]:

1) Підприємства все активніше впроваджують принципи Lean (безвідходної) логістики, скорочуючи вартість та підвищуючи рівень обслуговування клієнтів шляхом ліквідації процесів, які не додають цінності продукту. При цьому Lean-технології стають частиною менеджменту керівництва підприємства, його філософією управління.

2) На ринку все більшим попитом користується послуга передачі виробничими та торговельними компаніями бізнес-процесів на аутсорсинг з метою зниження власних логістичних витрат.

3) Автоматизація стає невід'ємною частиною логістики, дозволяючи логістичним компаніям оптимізувати бізнес-процеси і підвищувати тим самим свою конкурентоспроможність.

4) Досвід зарубіжних компаній показує, що все більшого значення набуває управління ланцюгами поставок (так звані «інтегровані ланцюги поставок»), завдяки яким компанія може підвищити ефективність бізнесу на 20–30% (на прикладі досвіду компанії TESCO KIPA).

5) Логістичні компанії все більш активно шукають і застосовують нові прийоми і способи оптимізації бізнесу, впроваджуючи самі сучасні розробки.

За даними інформаційного агентства "All Retail", розвиток логістичного бізнесу в Україні стримує відсутність складів. Більшість складів в Україні побудовані ще в радянські часи або перепрофільовані під склади виробничі приміщення підприємств. Лише 10% складів в Україні відповідають вимогам класу «А» або «В», 50% – класу «Д», 30% – класу «С», інші – зовсім не класифіковані. В середньому по Україні на 1000 осіб приходится менше 15 кв. м складських площ, що в 15–17 разів менше, ніж у Західній Європі [4].

Розвиток логістики в Україні стримують також відсутність належного державного підходу до проблем логістики, що виявляється як у відсутності відповідної бази, так і у відсутності спеціалістів та центрів їх підготовки; загальна економічна криза, незавершеність вирішення питання власності, скорочення обсягів виробництва, інфляція, що гальмують інновації; відсутність комплексного обліку витрат, при якому їх зростання у транспортно-складському господарстві перебивається ефективністю, досягнутою за межами цієї галузі; конфлікт з інтересами власників підприємств, оскільки логістичний підхід передбачає проведення кардинальних змін у структурі підприємства, перехід до більш гнучких організаційних структур, створення спеціалізованих цехів та служб транспортно-складського господарства; розвиток ідей логістики гальмується недоліками у професійній підготовці кадрів [5, с. 128].

Серед перспектив розвитку логістики в Україні виділяють інтеграцію організацій України у світову логістичну мережу головним чином шляхом впровадження новітніх технологій та обладнання, застосування широкого спектру сучасних економічних інструментів у процесі управління логістикою, розвиток інтегрованої логістики, що дозволяє об'єднати зусилля керуючого персоналу промислової фірми, її структурних підрозділів та логістичних партнерів у наскрізному управлінні матеріальними та супутніми потоками у повному логістичному ланцюгу «закупівля – розподіл – продаж». Використовуючи функціональні логістичні можливості, підприємці зможуть досягнути багатьох переваг: зниження витрат виробництва, ефективного управління запасами, якісного обслуговування клієнтів, гнучкого реагування на потреби ринку [6].

На сучасному етапі розвитку ринок логістичних послуг України представлений на всіх рівнях логістичного сервісу, а саме [7]:

- 1PL – так званий «логістичний інсорсинг» – це вид логістичного сервісу, коли всі логістичні процеси здійснюються безпосередньо власним грузоперевізником на власному транспорті, тобто вся логістика підприємства є автономною.

- 2PL – частковий логістичний аутсорсинг – вид логістичної діяльності, коли складування, перевезення відбувається із залученням сторонніх компаній, але при цьому керують ланцюгом поставок самостійно. На сучасному етапі в Україні більшість компаній надають перевагу саме цьому виду логістичного сервісу. Серед відомих українських 2PL-провайдерів можна виділити такі, як «Інтайм», «Делівері», «Нова Пошта», «МістЕкспрес» та ін.

- 3PL – комплексний логістичний аутсорсинг – той рівень логістичного сервісу, коли власник вантажу сам вже не займається зовнішньою логістикою. 3PL-провайдери – це багатопрофільні логістичні провайдери, що мають високопрофесійний персонал. Вони займаються доставкою товару, контролем проходження митниці, пакуванням, фасуванням товару тощо. На ринку України до 3PL-провайдерів відносяться такі: «Гранд Логістик», «УБК», DHL, NEOLIT, «Black Sea Shipping Service Ltd.» та інші.

- 4PL – інтегрований логістичний аутсорсинг – вид логістичного сервісу, коли підприємство-замовник не лише залучає аутсорсера для виконання функцій транспортної логістики, але й передає йому задачі з проектування та управління ланцюгами поставок та логістичними бізнес-процесами на підприємстві. На українському ринку вже присутня компанія, в структуру якої введений 4PL-оператор – «Метро Кеш енд Керрі» – METRO MGL Logistik GmbH.

- 5PL – віртуальна логістика – логістичний сервіс, який охоплює весь комплекс логістичних послуг глобального інформаційно-технологічного простору. На жаль, на території України представлені лише транснаціональні 4PL- та 5PL-провайдери.

Відповідно до [2] станом на 2014 рік 45% ринку логістичних послуг України склали внутрішні

доставки, 25% – контрактна логістика, ще 25% – міжнародні перевезення, і лише 5% – митно-брокерське обслуговування. При цьому основними тенденціями вітчизняного ринку логістики є зростання цін на перевезення на 20–40% залежно від напрямку, зниження вантажопотоку в Західному напрямку і через Одеський порт, в ряді випадків – повне припинення поставок до Криму і на Схід країни, дефіцит транспорту.

За інформацією Світового Банку [8], у 2016 році Україна посіла 80 місце серед 160 країн світу відповідно до індексу ефективності логістики (LPI – Logistics Performance Index), що являє собою інтерактивний інструмент бенчмаркінгу, створений, щоб допомогти країнам у визначенні проблем і можливостей, з якими вони стикаються у своїй діяльності з організації торгівельної логістики і що вони можуть зробити, щоб поліпшити їх продуктивність.

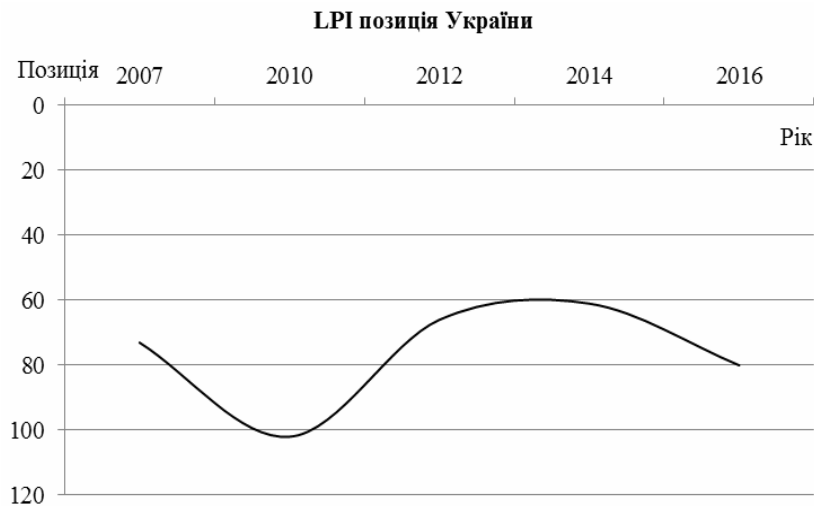

Рис. 1. Зміна позиції України серед країн світу за LPI за 2007–2016 роки за даними [8]

LPI ґрунтується на всесвітньому опитуванні місцевих операторів (глобальних транспортно-експедиторських і експрес-перевізників), забезпечуючи зворотний зв'язок щодо логістичної "дружності" країн, в яких вони працюють, і тими, з якими вони торгують. Вони поєднують в собі глибокі знання про країни, в яких вони здійснюють свою діяльність з поінформованими якісними оцінками інших країн, де вони торгують і досвід глобального навколишнього середовища логістики.

Динаміка позицій України за індексом ефективності логістики представлена на рисунку 1 свідчить про погіршення позицій нашої держави у глобальному рейтингу у 2016 році порівняно із показником 2007 року. Таке погіршення в першу чергу було спричинене різким падінням позицій України у 2010 році, коли наша держава втратила 29 позицій. І хоча у 2014 році Україна змогла поступово піднятися у рейтингу до 61 сходинки, кризові явища в економіці призвели до втрати ще 19 позицій у поточному році.

Індекс ефективності логістики (LPI) являє собою середньозважене оцінок країни за шістьма основними напрямками [8]:

- ефективність процесу оформлення (тобто швидкість, простота і передбачуваність формальностей) прикордонними службами, в тому числі митних (митниці);
- якість інфраструктури пов'язаної з торгівлею і транспортом (наприклад, порти, залізниці, дороги, інформаційні технології) (інфраструктура);
- простота організації поставок за конкурентоспроможними цінами (міжнародні перевезення);
- компетентність і якість логістичних послуг (наприклад, транспортних операторів, митних брокерів) (логістична компетентність);
- можливість відстеження і контролю вантажів (відстеження і контроль);
- своєчасність доставки вантажів до пункту призначення в межах запланованого або очікуваного терміну поставки (своєчасність).

Система показників демонструє порівняльні характеристики – оцінки показують за шкалою (від найнижчого балу до найвищого) від 1 до 5 відношення до можливих груп порівняння всіх країн (світу), регіону та доходів груп. Аналіз динаміки оцінок згаданих напрямків дає можливість визначити ключові моменти, на які слід звертати увагу для покращення позицій нашої країни у рейтингу (рис. 2).

Аналіз динаміки оцінок ефективності логістики України показав, що при втраті позицій у рейтингу інтегральна LPI-оцінка країни росла, що свідчить про позитивні зміни умов на ринку логістики, однак недостатні, порівняно із стрімким ростом інших країн. Падіння інтегральної оцінки у 2016 році спричинене зниженням усіх показників ефективності, окрім своєчасності. Загалом серед показників ефективності логістики найвищими оцінками і стабільним зростанням характеризується саме своєчасність доставки

вантажів до пункту призначення в межах запланованого терміну поставки (3,51 станом на 2016 рік). Найбільш проблемними залишаються ефективність процесу оформлення прикордонними службами (2,30 станом на 2016 рік) та якість інфраструктури (2,49). Найбільш продуктивно за досліджуваний період Україна спромоглася покращити можливість відстеження і контролю вантажів ($((2,96/2,53)-1)*100\%=17\%$), найменше змін спостерігалось у сфері забезпечення простоти організації поставок за конкурентоспроможними цінами ($((2,59/2,53)-1)*100\%=2\%$) та прозорості митних служб ($((2,30/2,22)-1)*100\%=4\%$). Отримані результати ілюструють першочергові напрямки, на які необхідно звернути увагу для поліпшення ефективності логістики в Україні.

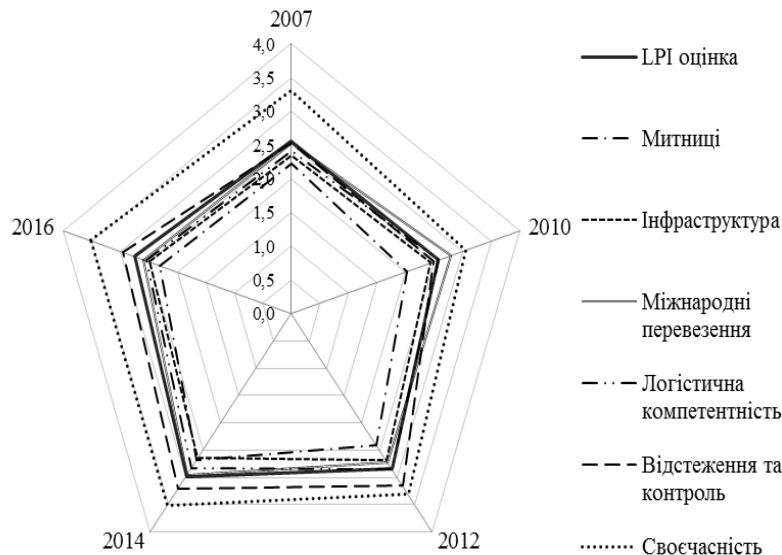

Рис. 2. Динаміка оцінок України за напрямками LPI у 2007-2016 роках за даними [8]

Погіршення оцінок ефективності логістики України у 2016 році свідчать про кризову ситуацію на ринку логістичних послуг у даний час. Такої ж думки керівник компанії «Твоя логістика» Олександр Воронков [9]. Він стверджує, що на даний час ринок логістики знаходиться в кризовому стані, однак через три-п'ять років відбудеться його стабілізація із подальшим зростанням на 6–9%. В Україні як зі сторони споживачів, так і зі сторони логістичних операторів, спостерігається висока зацікавленість у розширенні транспортно-логістичних послуг. Однією з причин є геостратегічне положення України, яке дозволяє їй бути вигідним місцем для транзитних перевезень товарів та пасажирів між державами Європи, Азії та Близького Сходу.

Висновки

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що ринок логістичних послуг в Україні знаходиться на стадії розвитку і становлення, з кожним роком підвищуючи свою ефективність. Динаміка індексу ефективності логістики (LPI) нашої країни свідчить про поступовий розвиток ринку логістичних послуг, однак темпи такого розвитку залишаються нижчими, порівняно із іншими країнами. І не зважаючи на кризові процеси на ринку, які спостерігаються сьогодні, експерти прогнозують подальше його зростання.

Україна має значні перспективи для розвитку ринку логістики, однак слід приділити особливу увагу забезпеченню простоти організації поставок за конкурентоспроможними цінами та прозорості митних служб, покращенню якості інфраструктури пов'язаної з торгівлею і транспортом. Підвищення ефективності ринку логістики призведе до появи на ринку більшої кількості компетентних провайдерів комплексних логістичних послуг, приваблення на ринок закордонних гравців, що матиме позитивний вплив на господарство країни в цілому.

Література

1. Кіндій М. В. Управління ланцюгами поставок торгових мереж на засадах категорійного менеджменту / М. В. Кіндій, Я. В. Малиш, Л. П. Прийма // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Логістика. – 2015. – № 833. – С. 143–152.
2. Глушенко Т.М. Аналіз розвитку логістичних послуг на сучасному світовому ринку / Т.М. Глушенко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 6. Ч. 1. – С. 169–171.
3. Прорыв в логистике: достижение максимальной гибкости, скорости, надежности в цепочке поставок и сокращение издержек / Информационное агентство "All Retail" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://allretail.ua/news/45442>
4. Развитие логистического бизнеса в Украине тормозит отсутствие складов / Информационное

агентство "All Retail" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://allretail.ua/news/45517/>

5. Кальченко А. Г. Логістика : підручник / А. Г. Кальченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 284 с.

6. Довженко О.О. Перспективи розвитку логістики на українських підприємствах [Електронний ресурс] / О.О. Довженко, О.С. Мельничук // Економіка. Управління. Інновації. – 2011. – № 2(6). – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/e-journals/eui/2011_2/11doonur.pdf

7. Латунова Д.А. Аналіз ринку логістичних провайдерів України / Д.А. Латунова // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції імені проф. Балацького О.Ф., м. Суми, 27 травня 2015 р. / за заг. ред. О.В. Прокопенко, М.М. Петрушенка. – Суми : СумДУ, 2015. – 118 с.

8. International LPI global ranking // The World Bank Website [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lpi.worldbank.org/international/global/2016>

9. Новини економіки станом на 3 червня 2016 року // Сегодня.ua : інформаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.segodnya.ua/>

Надійшла 09.10.2016; рецензент: д. е. н. Григорук П. М.